מי איכא מידי דאנן לא מצינן למעבד ושלוחי דידן מצו עבדי הכי קאמרי ליה משביעין אנו עליך על דעתינו ועל דעת בית דין: הוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין וכו': הוא פורש ובוכה [א]שחשדוהו צדוקי והם פורשין ובוכין [ב]דא"ר יהושע בן לוי כל החושד בכשרים לוקה בגופו וכל כך למה [ג]שלא יתקן מבחוץ ויכנים כדרך שהצדוקין עושין ת"ר [ד]מעשה בצדוקי אחד שהתקין מבחוץ והכנים ביציאתו היה שמח שמחה גדולה פגע בו אביו אמר לו בני אף על פי שצדוקין אנו מתיראין אנו מן הפרושים אמר לו כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה [1]כי בענן אראה על הכפורת אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו עכשיו שבא לידי לא אקיימנו אמרו לא היו ימים מועטין עד שמת והוטל באשפה והיו תולעין יוצאין מחוטמו ויש אומרים ביציאתו ניגף דתני רבי חייא כמין קול נשמע בעזרה שבא מלאך וחבטו על פניו ונכנסו אחיו הכהנים ומצאו ככף רגל עגל בין כתפיו שנאמר [2]ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם ככף רגל עגל: א"ר זכריה בן קבוטל וכו': מתני ליה רב חנן בר רבא לחייא בר רב קמיה דרב א"ר זכריה בן קפוטל ומחוי ליה רב בידיה קבוטל ונימא ליה מימר ק"ש הוה קרי וכי האי גוונא מי שרי והא"ר יצחק בר שמואל בר מרתא [ה]הקורא את שמע לא ירמוז בעיניו ולא יקרוץ בשפתותיו ולא יורה באצבעותיו ותניא רבי אלעזר חסמא אומר הקורא את שמע ומרמז בעיניו ומקרץ בשפתותיו ומראה באצבעו עליו הכתוב אומר [3]ולא אותי קראת יעקב לא קשיא [ו]הא בפרק ראשון הא בפרק שני ת"ר [4]ודברת בם [ז]בם ולא בתפלה ודברת בם בם יש לך רשות לדבר [ח]ולא בדברים אחרים רבי אחא אומר ודברת בם עשה אותן קבע ואל תעשם עראי אמר רבא [ט]השח שיחת חולין עובר בעשה שנאמר ודברת בם בם ולא בדברים אחרים רב אחא בר יעקב אמר עובר בלאו שנאמר [5]כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר: **מתני'** [י]בקש להתנמנם פרחי כהונה מכין לפניו באצבע [כ]צרדא ואומרים לו אישי כ"ג עמוד והפג אחת על הרצפה ומעסיקין אותו עד שיגיע זמן השחיטה: **גמ'** מאי צרדא אמר רב יהודה צרתה דדא מאי היא גודל מחוי רב הונא ואזל קלא בכולי בי רב: ואומרים לו אישי כ"ג הפג אחת על הרצפה וכו': אמר רב יצחק על חדת מאי היא אמרי ליה אחוי קידה: ומעסיקין אותו עד שיגיע זמן שחיטה (וכו'): תנא לא היו מעסיקין אותו לא בנבל ולא בכנור אלא בפה ומה היו אומרין [6]אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו מיקירי ירושלים לא היו ישנין כל הלילה כדי שישמע כ"ג קול הברה ולא תהא שינה חוטפתו תניא אבא שאול אמר אף בגבולין היו עושין כן זכר למקדש אלא שהיו חוטאין אמר אביי ואיתימא ר"נ בר יצחק תרגומא נהרדעא דא"ל אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא אמריתו אמאי לא אתי משיח והא האידנא יומא דכיפורי הוא ואבעול כמה בתולתא בנהרדעא אמר ליה הקב"ה מאי אמר ליה

לפתח

הכי קאמרי ליה. האי דקאמרי ליה את שלוחנו לאו בעבודה קאמרי ליה אלא לענין קבלת שבועה כלומר לא לפי מחשבה שבלבך אם באת להערים בקבלת השבועה אנו משביעין אותך לפי דעתינו ודעת ב"ד: **שחשדוהו** (א) **לדוקי.** לתקן הקטורת ולתת אותה על מחתת האש בהיכל ולהכניסה אחרי כן לבית קדשי הקדשים שכן אומרים הצדוקים כדלקמן: **החושד בכשרים לוקה בגופו.** דכתיב (שמות ד) הן לא יאמינו לי וגו' וכתיב והנה ידו מצורעת כשלג: **וכל כך למה.** השבועה הזאת למה: **שלא יתקן.** הקטורת מלא חפנים הניתנת ביה"כ על המחתה דכתיב (ויקרא טז) ומלא חפניו וגו' ונתן את הקטורת על האש וגו': **מבחוץ.** בהיכל היו נותנין אותה צדוקין על האש ואח"כ מכניסין שהיו דורשין אל יבא כי אם בענן כי בענן אראה (שם) וכתיב בראשה דקרא ואל יבא בכל עת אל הקדש ומשמע כי בענן עשן הקטרת יבא ואז אראה על הכפורת: **מחוטמו.** שהוא ראשון לאברים ליכנס לבית לפי שהוא בולט לפניו כדאמר נמי במס' שבועות (דף יז:) הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו ואפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור אלמא הבא דרך אחוריו נכנס חוטמו אחרון: **מתני ליה לחייא בר רב א"ר זכריה בן קפוטל.** בפ"א ומחוי ליה רב בבי"ת עשה לו סימן שהוא קבוטל בבי"ת: ירמוז יקרוץ יורה כולן לשון אחד הן אלא שזה נופל על העינים וזה נופל על האצבעות שנאמר (משלי ו) קורץ בעיניו מולל ברגליו מורה באצבעותיו: **בפרק ראשון.** צריך בו כוונה שנאמר בו (דברים ו) והיו הדברים האלה על לבבך: **בם.** שיש לך (ב) להשמיע מה שאתה מוציא מפיך: **ולא בתפלה.** שהתפלה בלחש שנאמר (ש"א א) וקולה לא ישמע כך מצאתי בשאלות דרב אחאי גאון (ח): **בם.** בדברי תורה: **ולא בדברים אחרים.** שיחת הילדים וקלות ראש: **לא יוכל איש לדבר.** אין לו רשות: **מתני' אצבע צרדא.** מפרש בגמ': **והפג.** ט"ל להפיג שינה מעיניך עמוד והפג אחת שחוק לנו פעם אחת על הרצפה להפיג שינתך ובגמרא מפרש מאי היא: **ומעסיקין אותו.** בהפיגותם ובטיוליהם שלא יישן עד שמגיע זמן שחיטת תמיד של שחרית שהוא בהאיר המזרח: **גמ' צרתה דדא.** צרתה של זו אצבע (ג) תהי צרה לזו ומאי היא זו גודל באצבע הסמוכה לגודל היה מחברו לאגודל בחוזקה ושומטה ומכה על כפו ונשמע הקול: **בכוליה בי רב.** בית המדרש: **על חדת.** דרך חידוש הראה לנו: **אחוי קידה.** נועץ גודליו בארץ ושוחה ונושק את הרצפה ועומד כך מפורש במס' סוכה (דף נג.): **אלא בפה.** היו משוררין לפניו: **אם ה' לא יבנה בית וגו'.** כלומר הזהר בעבודתך שתהא לשם שמים שתהא לרצון שאם אינה רצויה אין טורחך עולה לכלום: **שוא עמלו בוניו בו.** נכנס יגעים בבנין שלא יתקיים: **מיקירי ירושלים.** מחשובי ירושלים עושין כך שלא היו ישנים: **אלא שהיו חוטאין.** משחקין אנשים ונשים יחד ובאין לעבירה: **תרגומא.** להאי בגבולים היכא היו חוטאין בנהרדעא:

לפתח

מי איכא מידי דאנן לא מצינן למעבד כו'. תימה דבפרק אין בין המודר (נדרים דף לה:) מיבעיא לן הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו או שלוחי דידן נינהו וקאמר ת"ש ת"ש טובא התם ולבסוף לא איפשיטא ואמאי לא פשיט לה מדרב הונא בריה דרב יהושע דהכא וי"ל דלא בעי למיפשט מדברי אמוראים אלא ממתני' וברייתא וכי האי גוונא צ"ל אהא דמיבעיא לן בפ"ק דב"מ (יז: ושם) ובפ' הכותב (כתובות פט:) אי אלמנה מן האירוסין אית לה כתובה ולא איפשיטא אע"ג דבכמה דוכתי בש"ס משמע בפרק נערה (שם מח. ושם) ובפרק האומר (קדושין דף סה. ושם) דלית לה כתובה כמו שהוכיח שם ר"י אלא לא בעי למיפשט אלא ממתני' וברייתא(ט) ולי נראה דלעולם פשיטא ליה מדרב הונא בריה דרב יהושע דשלוחי דרחמנא נינהו דאי ס"ד שלוחי דידן דווקא נינהו ולא שלוחי דרחמנא כלל מי איכא מידי כו' והתם מיבעיא ליה אי שלוחי דידן קאת דהוו להו שלוחי דרחמנא ושלוחי דידן או שלוחי דרחמנא דווקא והא לא מצי למיפשט מדרב הונא דאפילו אי שלוחי דידן נמי הוו מקרבי אע"ג דאנן לא מצינן למיעבד כיון דאף שלוחי דרחמנא נינהו ומילתא דרב הונא בריה דרב יהושע דאמר [אטו] שלוחי דידן נינהו לא נפקא מיניה מידי לענין מודר הנאה דבין אי שלוחי דידן דווקא נינהו בין אי שלוחי דרחמנא נמי נינהו אסור במודר הנאה דקא מהני ליה אלא נראה דנפקא מינה אי אמר בעל הקרבן לא בעינא דלקרביה [כהן] שבאותו משמר אלא כהן אחר אי אמרינן שלוחי דידן דווקא הא אמר לא בעינא ולא נקריב ליה כהן שבאותו משמר בעל כרחו ואי אמרינן שלוחי דרחמנא נינהו נהי נמי דמפרשינן אף שלוחי דרחמנא נינהו עיקרם שלוחי דרחמנא נינהו ולאו כל כמיניה לעכב על ידם שלא יקריבוהו כהני משמר(י): **בם ולא בתפלה.** נראה לי (י)גם שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ולא בתפלה דאמרינן (ברכות דף ל:) אפילו מלך שואל בשלומו לא ישיבנו אפי' נחש כרוך על עקיבו לא יפסיק:

אהיכא

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פ"א מהל' עבודת יוה"כ הלכה ז:

קג ב מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה ח טור ש"ע א"ח סי' סג סעיף ו:

קד ג מיי' פ"ב מהלכות דעות הלכה ד ומג"א סי' קנו רמ"א בי"ד סי' רמו סעיף כה:

קה ד מיי' פ"א מהל' עבודת יוה"כ הלכה ח:

* * *

רבינו חננאל

ואוקימנא משביעין אנו אותך על דעתנו ועל דעת ב"ד. אבל שלוחינו לא דכהני שלוחי דרחמנא אינון ולא שלוחי דידן. הוא פורש ובוכה שחשדוהו צדוקי. והן בוכין שכל החושד בכשרים לוקה בגופו. וכל כך למה, שלא יתן את הקטורת על המחתה בהיכל ויכניס לפניי ולפנים שדורשין כי בענן אראה על הכפורת. כלומר צריך לתת הקטורת [מבחוץ ו]מכניס בבית קודשי הקדשים והענן כבר עלה. מעשה בצדוקי אחד כהן גדול שעשה כך, ובא מלאך וחבטו על פניו ונכנסו הכהנים [ומצאו] מכה כמין כף רגל עגל בין כתפיו, כדכתיב ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם ככף רגל עגל. אם היה חכם דורש ואם לאו תלמ' חכמ' קורין לפניו כו'. ירושלמי אעפ"כ היו קורין לפניו המקרא הזה אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו, אם ה' לא ישמר עיר שוא וגו'. תני במשלי ובתהלים מפני שטעמן מפיג את השינה. הוה מתני רב חנן לחייא כו'. כלומר היה מלמדו המשנה ושונה א' זכריה בן קפוטר. והיה רב מתפלל וקורא קריאת שמע ולא היה יכול לומר לו (כמו) כי טעיתה והיה מראה לו באצבעו בית כלומר קבוטר הוא. ואקשינן וכי שרי לקורא ק"ש למעבד הכי, והתניא ר' אלעזר חסמא אומר הקורא ק"ש ומרמז בעיניו [ומקרץ] בשפתיו ומורה באצבעו עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל. ופרקינן כי תניא ההיא בפרק ראשון שהוא משמע עד והיה אם שמוע, ורב כי עבד בפרק שני עבד. ת"ר ודברת בם בם ולא בתפלה. בקול (ולא) [אלא] בלחש. בם יש לך רשות לדבר ולפסוק מן התלמוד ולא בדברים אחרים. בם עשאם קבע. אמר רב המפסיק בעת שקורא בתלמוד ושח שיחת חולין עובר בעשה שנאמר ודברת בם. בם יש לך להפסיק ולקרות ק"ש ולא בדברים אחרים. רב אחא אמר עובר בלאו שנאמר כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר. פי' צרדה, צרת גודל. עמוד והפג על הרצפה. א"ר יצחק על חדת. ומעסיקין אותו עד זמן שחיטה. תנא אין מעסיקין אותו לא בנבל ולא בכינור אלא בפה, ומה היו אומרים, אם ה' לא יבנה בית וגו'. מיקירי ירושלים לא היו ישינים כל הלילה. תניא אבא שאול אומר אף בגבולין והיא נהרדעא היו עושין כן אלא שהיו חוטאין, כדאמר להו אליהו כמה בתולות איבעול בנהרדעא ביומא דכיפורי. והקב"ה מאי אמר.

* * *

מסורת הש"ס

א) שבת לג. ע"ש, ב) [לקמן נג.], ג) [תוספתא פ"א], ד) ברכות טו., ה) [עי' בערוך ערך כס פי' על סוגיא זו], ו) סוכה נג., ז) [עי' תוס' מנחות לה: ד"ה וכמה ט"ו], ח) [פרשת ואתחנן סי' קמג], ט) [וע"ע תוס' ב"ק פו: ד"ה כיצד ותוס' ב"מ יז: ד"ה מנן], י) [וע"ע תוס' קידושין סג: ד"ה לאמר], כ) [עי' תוס' ברכות יג. ד"ה ובאמצע].

* * *

תורה אור השלם

1. ויאמר יי אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארן ולא ימות כי בענן אראה על הכפרת: ויקרא טז ב
2. ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם ככף רגל עגל ונצצים בעין נחשת קלל: יחזקאל א ז
3. ולא אתי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל: ישעיהו מג כב
4. ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: דברים ו ז
5. כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר לא תשבע עין לראות ולא תמלא אזן משמע: קהלת א ח
6. שיר המעלות לשלמה אם יי לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו אם יי לא ישמר עיר שוא שקד שומר: תהלים קכז א

* * *

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שחשדוהו בצדוקי. לתקן הקטורת מבחוץ ולתת אותה: (ב) ד"ה בם שיש לך רשות להשמיע: (ג) ד"ה צרתה דדא כו' אצבע שהיא צרה לזו:

* * *

מוסף רש"י

הא בפרק ראשון. פרשת שמע בעי כוונה (ברכות טז.). שיחת חולין. דברי הבאי ושחוק (סוכה כח.). פרחי כהונה. ילדים כהנים (סוכה מט:).

* * *

תוס' ישנים

והיו תולעים יוצאין מחוטמו. מדה כנגד מדה שהרים שלא לצורך ובקונטרס פירש שחוטמו נכנס קודם לפני ולפנים מיהו ידיו שנטלו הכף והמחתה נכנסו קודם: כמין רגל עגל. בירושלמי פריך והכתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד ואפילו אותן שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם ומתרץ שזה הקטורת לא נעשה כמדתו ולקמן גבי מעשה דשמעון הצדיק פרק טרף בקלפי (דף לט:) שהיה נכנס עמו זקן לפני ולפנים פריך בירושלמי כה"ג ומתרץ כנגד הקב"ה היה: ודברת בם ולא בתפלה. פי' בקונטרס שהתפלה בלחש ועוד ניכל לפרש ודברת בם שאילת שלום ומשיב מפני הכבוד וכן מפרש בירושלמי [פרק היה קורא] ועוד יש לפרש כדאמרינן בפ"ק דשבת (דף יא.) חבירים שהיו עסוקים בתורה מפסיקין לקרית שמע ואין מפסיקין לתפלה: צרדא. פירש בקונטרס שהוא אצבע שני לגודל ורבינו תם פירש כי זו היא אמה וצרדא צרתה דדא שהיא אגודל וכן שנינו בתוספתא (פי"א) איזהו אצבע צרדא אצבע גדולה של ימין וכן נשמע יותר הקול. וכן יסד הפייט [בפרשת שקלים] גיא וכל עפרה בצרדה הכילו וזהו לפי שדורש וכל בשלש עפר הארץ ובאצבע שלישי ברא ובשום מדרש אגלה: